

*Szétszed, megoszt, felőröl minden óra,
a közös célok jó kohéziója
mindegyre enged s nem tart össze már.
Akaratom atomjaira dül szét,
eléget az iszonyú egyedülség,
életem minden sarkán lángban áll!*

*Mely a közönyt felgyújtani akarta,
sok feltörő lángom, most mind magamba
mar és tép: vágy, akarat, indulat.
Jőjjetek! oltsatok el! — könyörögtem.
S magamban égek el! E szörnyű ködben
senki nem keresett hozzám utat.*

*Segítsetek! nem élhetek magamban,
míg élek, minden élhöz közöm van,
ahhoz is, kinek hozzám nincs köze!
Testvérem az aszkéta és a kéjenc,
hisz minden élet eggyé forr a mélyen,
s ki tudja, a mély is nem magas-e.*

*Ami felül van, hazug, durva kéreg.
Ássátok fel magatokban a mélyet,
a fel-felbuggyanó szeretetet!
Amennyit a világ ér, annyit érek!
Hazug és gonosz mind, aki nem ért meg!
Gyilkosom mindenki, ki nem szeret!*

LI MEG A B Á T Y J A

Irta: KOLLÁR FERENC

Tang kínai volt, de azért olyan vékony és finom, hogy, amig csak látásból ismertem, japánnak néztem. Mikor aztán bemutatkoztunk egymásnak — az öreg Jerusalemben filozófiai szemináriumán — és sietett eloszlalni kifejezésre juttatott tévedésemet, magam is észrevettem, hogy arca szélesebb, mint a japánoké, pofacsontja kiálló, fogai nagyok és mozdulataiban is van valami nehézkesség és tempósság, szóval mindjárt elhittem neki, hogy kínai. S amikor felmondtam neki Sun-Jat-Sen végrendeletét, valóban nem japáni gyöngédséggel rázta meg a kezem és ütött csontos öklével a vállamra, amivel aztán örök barátságot fogadtunk egymásnak.

Járása azonban olyan nesztelen volt, mint a japánoké (bár lehet, hogy ezt is csak széles, amerikai gumitalpu cipői tették); nem is vettem észre, az egyetemi könyvtárban, nagy halmaz könyv között ültömben, csak amikor elébem hajolt és furcsa németségével rámsuttogta:

— Gyere csak ki egy pillanatra.

— Kérlek — mondta aztán a könyvtárfolyosón — csinálj délután jegyzeteket, nem érek rá elmenni.

Készséggel ígértem meg, — de talán lehetett valami fürkésző a tekintetemben, mert zavart magyarázkodással tette hozzá:

— A hugom érkezik...

Csodálkozva néztem rá:

— Nem is tudtam, hogy hugod van.

A csodálkozás jogos is volt, mert hónapok óta tartó barátságunk alatt lassanként a családi viszonyaival is tisztába jöttem, legalább is én mostanig azt hittem. Így például tudtam, hogy apja Kantonban előkelő ügyvéd volt, a Koumintang balszárnyán vezetőszeret játszott és amaz emlékezetes fordulat idején nyílt uccán végeztek vele. Egy amerikai fotóriporter véletlenül tanuja volt a jelenetnek, — Tang meg is mutatta nekem az ujságot, amely a képet leköszölte: a két, pallossal felszerelt katonát, amint éppen bevégezték munkájukat. Az áldozat feje messze gurult az aszfalton, a test maga a térdreesés pillanatában. A guruló fej a néző felé fordul: simára borotvált, eltorzult vonásai ellenére is intelligens arc.

— Az apám — mondta akkor és visszatette tárcájába az ujságkivágást.

Tudtam egy fivérééről is, aki Kinában maradt s valahol a Kiangsi tartományban szervezett szabadcsapatokat a központi kormány ellen.

— Igen, a hugom. Londonból jön.

Szemrehányóan néztem rá. Az hittem mindent tudok róla s a végén kisül, hogy titkai vannak. A féltékenység és csalódottság érzelmei kezdtek bennem ébredezni.

— Különb, tudod mit — mondta hirtelen, talán, hogy kiengeszteljen — hagyd a szemináriumot te is, gyere ki velem az állomásra.

— Nem akarom a vizontlátás örömét zavarni — mondtam könnyedén, de nem tudtam megtéveszteni.

— Gyerekség, ha meg vagy sértődve. Majd egyszer elmondom...

Li pontosan olyan volt, amilyennek elképzelttem magamnak, amíg a vonatra vártunk. Törékeny alak, halvány, majdnem európai arcszín, fekete, enyhén ferde szemek, acélkébe játszó fekete haj, homlokán egyenesre nyírva. Szép, ivelt, diszkrétén festett száj, csillogó fogak, kis kéz, kis láb. Elegáns, angol utazó kosztüm, — egyszóval egy kínai lány, ahogyan az amerikai filmrendezők fantáziájában él.

Tang, talán, hogy jóvátegye a mulasztását, alig váltott pár szót vele anyanyelvén, — nem borultak egymás nyakába, hanem csak valami utánozhatatlan bensőséggel fogtak egymással kezét és ez nagyon tetszett nekem — mindjárt engem tolt az előtérbe. Bemutatkozásomhoz kínai kommentárt fűzött, biztos, valami dicséretet, mert Li hosszan rámnézett és arcszine mélyebb sárga lett.

Nevetve tiltakoztam az idegen kommentár ellen és már meg is kezdődött a baj. Li kérdőn nézett bátyjára: nem értette német szavaimat. A baj fokozódott: én meg nem tudtam angolul, már pedig Li csak ezen az egy európai nyelven beszélt.

Egyszóval elhatároztuk, hogy Lit hosszabb bécsi tartózkodására való tekintettel, németre fogom tanítani. Mostantól én kértem mindgyakrabban Tangot, hogy részletesen jegyezze az előadásokat. Rettentően el voltam foglalva, viszont Li gyönyörű előhaladást tett a német nyelvben.

Szemben ültünk egymással, Li albérleti szobájában valami öreg hintaszék akadt, azon himbálta magát csendesesen, miközben elgondolkozó, töprengő arccal mondta maga elé a német szavakat. Alaptermészete vidám lehetett; ha hármásban voltunk közvetlen, baráti hang uralkodott köztünk, Li a barátságban nem akart bátyja mögött maradni. S ha komolyra fordult is a szó, — a Koumintang árulására, a központi kormány meg-megújuló, de sikertelen offenzívára a paraszthadseregek ellen, japán provokációkra, Mandzsuriára — akkor is valami meghitt és mo-

solygó hangulat fogott el bennünket. Li lelkesen hallgatta Tang fejtegetéseit, melyeket meg-megszakított és ilyenkor Tangnak kínaiul kellett egyes dolgokat elismételnie. Én rendszerint európai történelmi analógiákat hoztam fel arra, hogy egyetemes törvényszerűségek uralkodnak a társadalomban és azonos érdekek azonos helyzeteket teremtenek.

Vita nem igen volt köztünk, az alapokban megegyeztünk, a részletkérdések esetleg eltérő értelmezései csak megerősítették az alapelvek azonosságához való ragaszkodásunkat. Az én pesszimizmusom az ő optimizmusával szemben a közvetlen jövőt illetőleg nem annyira a tények mérlegelésének a különbözősége, mint inkább a temperamentum következménye volt.

Tang egyébként széleskörű gyakorlati munkát is végzett, a kínai diákok nemcsak tanultak Bécsben és én ha nem is jártam közéjük, — bizonyos dolgokban az európaiakkal, még legszorosabb elvbarátaikkal szemben is tartózkodóak voltak, — de Tangnak sok mindenben segítségére tudtam lenni...

Ha azonban Livel egyedül voltam, hiába kerestem a vidámságát. Valami levert szomorúság fogta el, hallgatag volt és mintha zavar is előntötte volna. Egyszer megfogtam a kezét, nem húzta el, de láttam rajta, hogy erősen gondolkodik. Végül is én engedtem el.

Egy alkalommal úgy léptem be a szobájába, hogy nyilvánvalóan nem hallotta meg a kopogásom. Hangoosan akartam neki köszönni, de torkomon akadt a szó. Ott állt a tükre előtt, — kékselyem, nagy, színes virágokkal telehimzett kínai otthonka volt rajta, akkor először láttam ilyen nemzeti viseletben. De nem ez lepett meg, hanem az arca a tükörben, ovális, szép ragyogószemű nyugodt arca, amely ijesztő, torz, szinte kegyetlen kifejezést öltött. Mintha hosszú, kérlelhetetlen vizsgálódás keserű, reménytelen és mégis kihívó konzekvenciáit vonta volna le.

Odasiettem hozzá, a tükörben végül is észrevett, hirtelen, rajtakapottan fordult felém és akkor arca megint szép, nyugodt, szemei ragyogóak és mélytüzüek lettek. Kérdően néztem a tükörbe, hátha az rossz és torzit — de Li megfogta a karomat és elvont onnan.

— Nem vettem észre, hogy itt vagy — mondta köznapias hangon és mosolyogva nézte zavaromat.

— Történt valami? — kérdeztem tétova hangon, miközben Li már széttárta karját s bő ruhaujja szárnyként emelkedett.

— Ugyan, mi történne!

Aztán, hogy fürkészve néztem rá, sietve hozzátette:

— Zavar téged ez a ruha, — öltözzek át?

Hevesen tiltakoztam:

— Szó sincs róla! Gyönyörű vagy!

— Éppen azért — jegyezte meg, de nem nézett rám.

Megütődtem. Nem akarja, hogy tessék nekem, de ezt finomabban is tudomásomra adhatta volna.

— Tangot keresem — mondtam hirtelen.

Csak akkor vette észre hogy megbántott.

— Ne haragudj rám, — mondta szomorú mosollyal, — nem szabad rám haragudnod.

— Miért haragudnám? Nem értelek, Li.

— Tudom — válaszolta hirtelen. És ezt valóban nem értettem. — Nem baj.

Hallgattunk.

— Tangnak el kellett menni. Csak késő este jön haza — mondta nagysokára.

— Jól van, Li, — már megyek is, — mondtam keserűen.

Ijedten nézett rám.

— Hová akarsz menni?

Közelebb lépett:

— Nem szép, hogy egészen egyedül hagytok.

— Menjünk kávéházba vagy moziba? — kérdeztem kiengesztelődve.

— Ha tényleg nincs dolgod, jobb szeretném, ha itthon maradnánk — mondta. Nem is várt választ, odafutott az íróasztalához és elébemterítta a német gyakorlófüzetét.

— Nézd, milyen szorgalmas voltam! — kiáltotta.

Letelepedtünk. Elővettem ceruzámat, valóságos fegyverzetet, melyből egy-egy gombnyomásra fekete, piros, kék, zöld ceruzahegyek ugranak elő s amit tanári felsőbbségem bizonyítására egyenesen dolgozatai javítása céljából szereztem be. A hibák aláhuzását azonban hamar abbahagytam. Annyira megragadott maga a szöveg, hogy a hibákat már észre se vettem. Első nagyobb kísérlete volt ez, egy ősrégi kínai ballada fordítása, mely egyszerű mondatokra való töredezettségében is rendkívül hatott rám.

„Volt egyszer egy elefántcsontszobrász — írta — úgy hívták, hogy Tao-Min-Fu. Ennek volt három lánya. Ez a szobrász kis elefántcsontszobrokat faragott, karcsu, fiatal lányokat, amilyenek az ő lányai voltak. A szobrokat a lányai árusították. A szobrász nem győzött eleget faragni, a lányok csak fordultak egyet a városban és máris ujakat kértek. És hozták haza a csengő ezüstököt, meg új elefántcsontot és szép nehéz selymeket, amelyekből ruhákat csináltak maguknak.

A család boldogan élt, a szobrász csak faragott, faragott, szobrai egyre szebbek lettek és valamennyi hasonlított a lányaira. És a szobrok hire tuljutott a városra és a mesternek nevet és gazdagságot szerzett. Sokszor már a lányoknak ki se kellett menniük a városba, messzi földről jöttek utazók és felkeresték Tao-Min-Fut és vásárolták tőle a karcsu leányszobrokat.

Egyszer megjelent nála egy fényes ruhájú mandzsu herceg és így szólt:

— Add nekem a szobrod eredetijét, annyi aranyat kapsz érte, hogy soha többet nem kell faragnod.

Tao-Min-Fu mélyen meghajolt és mosolygott:

— Ime, itt a szobrok eredetije, a legidősebb lányom. De akármennyi aranyat is adsz, én a faragást abba nem hagyom, mert ez az életem.

Tao-Min-Fu legidősebb lánya elment a mandzsu herceggel és nem hallott többé róluk, csak faragta tovább a szobrokat és két lánya vitte be azokat a városba.

Egy este a legkisebb lány egyedül jött meg a városból.

— Hát a nénéd hol maradt? — kérdezte Tao-Min-Fu.

A legkisebb lány csak elfakadt sirva:

— Ne haragudj rá, apám — mondta — de azt üzenni, hogy nem jön többet vissza. Egy angol tiszt jött a messzi Hongkongból és azt mondta neki: Te vagy a legszebb lány egész Kinában.

Tao-Min-Fu megsimogatta lánya fejét és mosolygott. Aztán tovább faragta a szobrait, melyek most már mind egyformák voltak. Szép halványsárga elefántcsontszobrok, amelyek az esti holdfényben olyan hófehéreknek látszottak, mint a fehér márvány. És mintha ezt a halványságot, ezt a fehérséget a legkisebb lány megirigyelte volna, ő is kezdett halványodni; az esti holdfényben lassankint az ő arca is olyan lett, mint a fehér-márvány. És mint a csillagos-holdfényes este, olyan hideg is...

Mikor aztán Tao-Min-Fu egyedül visszajött, csak elővette a vésőit meg furóit, összekötözte őket és elrejtette a kertben, a rózsafa tövében,

hogy soha többé hozzájuk ne nyuljon.

A házban csak egyetlen egy elefántcsontszobrocska maradt, talán a legszebb, amit életében faragott. És Tao-Min-Fu a szoba közepére állította a szobrocskát, elébe térdelt és leborult a földre. Sokáig így térdelt mozdulatlanul a szobrocska előtt, mely halványan és fehéren csillogott, mint a felkelő hold“.

— Li — mondtam neki, mikor befejeztem az olvasást — sohasem foglak téged megismerni.

Li csendesen mosolygott:

— Dehogynem — majd a halálom után.

Ránéztem, mintha attól tartanék, hogy ő is hasonlít a szoborra. S aztán, hogy szabaduljak a sulyosan rámnehezedeő hangulat alól, elkezdtem magyarázni a nyugateurópai lelket. Elmondtam neki a Rösslein, Rösslein, Rösslein rot strófáit. Sokáig tartott, amíg megértette, miről van szó és egyszerre elkomorodott. Majd felkelt és szekrénye aljáról valami primitív pengető szerszámot vett elő.

— Nekünk is van Rösslein-dalunk — mondta különös mosollyal.

Leült a szőnyegre és énekelni kezdett, halk pengetéssel kísérve az éneket. A hangja gyenge volt, de engem lenyűgözött. A lány, monoton ének mintha nagyon messziről hangzott volna... A szoba zsongott. Fájdalomteli, bizonytalan vágyakozás kelt szárnyra bennem.

Már régen befejezte az éneket, letette a hangszert maga mellé a szőnyegre, hátrahajtotta a fejét és térdemhez támasztotta. Ugy ültünk, szótlánul, tompa révületben és még a kezemet sem tudtam felemelni, hogy megsimogassam a haját.

— Akarod tudni, mi van ebben az énekben? — kérdezte.

— Olyan mindegy. Erzem az egészet.

Megrázta a fejét és felkelt.

— Tévedsz — mondta hevesen. Nem értettem ezt a hirtelen indulatot.

— Ide figyelj — szólt erélyesen és már nyoma sem volt a lány énekhangnak — a te Goethédnél egy haszontalan, felelőtlen kölyök töri le a rózsát, — a mi dalunk pedig arról a rózsáról szól, amelyikbe még bimbókorában bogár mászott és kirágja a virág lelkét. Nem a méh, hanem egy gyalázatos, erőszakos féreg és a szirmok nem borulnak össze, hanem meglazulnak, elhalványodnak és lassan, élettelenül lehullanak a mocskos, ragadós sárba, ahol összetapossák...

Kezei ökölbe szorultak, a teste remegett a selyem alatt, arca eltorzult a haragtól és fájdalomtól. Feldult, ijesztő, kegyetlen volt megint ez az arc, olyan, mint amilyennek a tükörben láttam, amikor beléptem...

*

Három napig nem találkoztam velük. El kellett utaznom. De alighogy visszaérkeztem Bécsbe, fáradtan rohantam fel hozzájuk. Vajjon megmaradt-e benne az a hangulat, tovább rezeg-e, vagy letört és most szedegethetem össze a cserepeket?

A háziasszony nyitott ajtót.

— Nincsenek itthon — mondta.

— Megvárom őket.

A háziasszony furcsán nézett rám. Leültem a szobájukban és előszedtem a zsebemből félig kiolvasott ujságomat. A háziasszony azonban nem hagyott magamra, hanem tett-vett a szobában. Egyszerre milyen rendszerető lett, — tűnődtem és türelmetlen mozdulatot tettem az ujsággal.

— Azt hiszem — fordult hirtelen hozzám, nagy elhatározással — hiába vár.

— Hogy-hogy, hiába?

— A kisasszony elutazott, Tang ur meg....

Nem hagytam befejezni a mondatot.

— Elutazott? — kiáltottam. — Hova? Mikor?

A háziasszony csak a vállát vonogatta:

— Nem tudom. Kifizették a lakást és elköltöztek. Tang ur azt mondta, hogy a kisasszony elutazik, ő meg kisebb szobát vesz ki.

Hazudik, gondoltam. Miért nem fogadott mindjárt ezzel, miért engedte, hogy nekifogjak a várakozásnak? Abban reménykedett, hogy szó nélkül elmegyek, miért kinos neki elmondani, hogy elköltöztek?

— Üzenetet nem hagytak hátra? — kérdeztem utolsó kísérletként, bár biztos voltam a feleletben.

— Nem.

Fogtam az ujságomat és indultam. Csak éppen körülnéztem még a szobában. A tükörrre bámultam, meg a hintaszékre...

Körülbelül két hétig vártam. S akkor a könyvtárban valaki fölémhajolt és rámsuttogott:

— Gyere csak ki egy pillanatra.

Tang arca mintha sötétebb lett volna. A szeme különösen csillogott.

A hangja... De nem hagytam szóhoz jutni:

— Li! — támadtam rá. — Hol van Li!?

A hangja érdes volt:

— Elutazott — mondta tompán, valamiféle tárgyilagosságot erőltetve.

— Hazudsz! — kiáltottam. — Tőlem félted! Előlem rejtegeted! Féltékenység! Szégyeld magad!

Vártam, hogy kitörjön, hogy elárulja magát. De mintha észre se vette volna sértéseimet.

— Elutazott. Sajnálja, hogy nem bucsuzhatott el tőled.

— Nem igaz! — mondtam hevesen. — Ha elment volna, el is bucsuzott volna. Irt volna! A háziasszony...

Élesen felfigyelt.

— A háziasszony semmit sem tud — jelentette ki erélyesen. — Akármit is fecsegett...

Szóval mégis! Megragadtam a vállát:

— Azonnal vezess hozzá! Követelem! Látni akarom, érted! Ha csak még egyszer is! És ha ő kijelenti, hogy nem akar tudni rólam, akkor jól van. De neked nincs jogod!

Reszkettem az indulattól. Tang mintha szánakozóan nézett volna rám. S talán azért is tűrte felindulásomat.

A könyvtár folyosón álltunk, a lépcsőkorilát mellett. Diákok jöttek-mentek. Ránknéztek. Tang mintha megsokalta volna a feltűnést vagy mintha mély elgondolkodásában valamiféle eredményre jutott volna: szólt:

— Rendben van...

Leccsendesültem.

— Légy nyugodt. Ha Li nem akar többet látni...

Lementünk a Ringre. Tang autóért intett. Még jó, hogy nem akarta bekötni a szemem, hogy ne lássam, hol rejtegeti hugát.

Szóltanul ültünk egymás mellett. Magambasüllyedve gondolkoztam. Tudtam, hogy Tang kezdettől fogva nem jó szemmel nézett bennünket. Ostobaság! Miért ne tudna azért éppen úgy a barátom lenni? De ha nem tud, akkor elviszem Lit, elmegyünk Berlinbe vagy Párizsba, — ugyis ideje már, hogy kimozduljak innen.

Kitekintettem az ablakon és csodálkozva néztem Tangra. Valahol a

Renn-gasse végén jártunk, a házak lassankint elmaradoztak, csak itt-ott állott egy-egy roskatag épület, kihalt gyár. Aztán kisebb mezők, kertek következtek. Valóban rejtegeti hát?

Tang megnyugtatóan intett:

— Mindjárt odaérünk.

Tényleg: a kocszi hirtelen élesen fordult, begurult egy nagy, diszes kapun és megállt egy hatalmas, komor épület előtt.

Kiszálitunk. Meg kellett kapaszkodnom a kocszi ajtajában. Tompa, fájdalmas ütést éreztem a halántékomon. Összefutott a szemem előtt minden, azt hittem, összeesem.

A krematórium kertjében voltunk.

Tang fájdalmas mosollyal nézett rám; gyöngéden karonfogott és feltámogatott a lépcsőn az üveges előcsarnokba. A testem remegett és a ráncsapódó szagtól ájulás környékezett. Aztán bementünk egy oldalterembe, amelynek közepén magas ravatalon egy koporsó volt. Dusan omlott le róla a fekete szövet, a falakon is koszoruk és fekete drapériák. A tárgyak éles kiszögellései mindenütt letompitva, az egyenes formák meggörbitve és eltakarva, mintha az egyenes jobban fájna.

Minden tompa volt, a hangok, melyek beszűrődtek, a világosság az elsötétített ablakok felől, a színek, Tang lélekzete. Az én tekintetem is ilyen lehetett, de valami vak düh is rejtőzött mögötte, a tehetetlenségé és reményvesztettségé. Semmit sem értettem, csak azt láttam, hogy olyasmi történt, amin már nem lehet változtatni.

Tang felemelte a koporsó leplét és intett. Ott feküdt Li, halvány mosollyal sápadt, szinte fehér arcán, de azért olyan leheletszerűen, mintha még élne. A kezem felemelkedett, hogy végighuzzam ujjaimat a homlokán, hogy felébresszem, — de aztán féluton megállt és ernyedten, fél-szezen esett vissza.

S ebben a szempillantásban vakító, megdöbbenő tisztaságban támadt fel bennem a gondolat, hogy vajjon hitt-e Li a Nirvánában, volt-e a megsemmisülésről valami határozott képze? Soha se beszélünk erről, és most úgy éreztem, hogy valami súlyos, jóvátehetetlen mulasztást követtem el vele szemben. De ez az érzés csak pillanatig tartott; utána majdnem elnevettem magam: hogy két embernek, ha összekerül, ne legyen más tisztáznivalója, mint hogy mit fognak csinálni a haláluk után!

Furcsa vidámságomat Tang nyilván félreértette; megrettenve ejtette vissza a leplet és újból megfogta a karomat:

— Most menjünk... A szertartás csak egy óra múlva kezdődik.

Lementünk a kertbe és leültünk egy padra. Tang nem szólt, pedig éreztem, hogy valami mondanivalója van. De én nem voltam hajlandó elébe-menni. Csak gyötrődjön, latolgassa, hogy hogy fogjon hozzá, gondoljon ki valami újabb hazugságot. Annyira beleéltem magam abba, hogy hazudik, hogy már azon se lepődtem volna meg, ha most arra kér, siessünk vissza a városba, mert Li már türelmetlenül vár bennünket.

— Hogy eltűntünk a szemed elől — mondta hirtelen, nála szokatlan heveséssel, — az csak a te érdekedben történt.

Nem feleltem és a vita benne megint csak némán folyt tovább. Aztán előszedte tárcáját és sokáig kotorászott benne. Ujságkivágásokat vett ki belőle, lerakta maga mellé a padra. Odapillantottam. Legfelül az apja kivégzését ábrázoló fénykép feküdt.

Csak nem ezzel akar meggyőzni! Hogy örüljek a Li csöndes elmulásának, mert végeredményben ugyis meghalunk és ebben csak az a rettenetes, hogy hogyan...

Elháritóan pattintottam az ujjaimmal. Ostoba szatócsfilozófia, nem

méltó egy ilyen baráthoz.

De Tang ügyet sem vetett a fényképre. Tovább kutatott a tárcában s elhatározó mozdulata elárulta, hogy megtalálta, amit keresett. Egy miniatűr kézifestést nyújtott felém, — Lit ábrázolta, hosszukás fejével, ivelt szájával, homlokán egyenesre nyírt acélkéken csillogó hajával.

— Li küldi neked — mondta halkán.

— Küldi? — kérdeztem inkább magam elé, de sietve belekapaszkodott a szavamba.

— Igen. Azt akarja, hogy így maradjon meg az emlékezetedben. Ha tudná, hogy megnézted őt, halála után is, haragudna.

— Küldi? — ismételtem konokul és arckifejezésem alig lehetett értelmes.

— Az egész eltűnés is amiatt történt — mondta nyomatékosan — nem akarta, hogy lásd — betegen.

— Beteg! — csattantam fel. — Semmi baja sem volt! Ha értesz valamit hozzá! Láthattad. Az arcát a mosolyát!

Tang elnézően mosolygott.

— Egyszer már voltál ilyen ingerült — mondta elgondolkozva, — ha jól emlékszem, akkor, amikor azzal vádoltál, hogy nem vagyok veled szemben őszinte, mert sohasem beszéltem Liről. És én már akkor megígértem neked, hogy elmondok valami történetet...

— Te is történettel kezded! — kiáltottam és csak utólag vettem észre, hogy elárultam magam. Ez mégjobban felingerelt és élesen támadtam rá:

— Ti kínaiak, ahelyett, hogy egyenesen megmondanátok, miről van szó, távoli történetekkel kezditek.

— Csak azok számára — felelte nyugodtam — akik az egyenes szóból nem értenek. Hiszen te sem akarod elhinni, amit a betegségről mondtam . . .

Gunyosan nevettem:

— Szóval bizod az ékesszólásodban.

— A tényekben bizom. Például ebben a tényben — és rámutatott az apja kivégzését ábrázoló képre — és mindabban, ami ezzel összefügg.

Nyugtalanul néztem rá:

— Mi függ össze?

— Az, hogy én itt vagyok, mert én akkor mindjárt el tudtam menekülni. Li pedig ott maradt, részeg hordák, gyalázatos gazfickók között, akik végiggázoltak rajta és megmérgezték testét-lelkét.

— Nem igaz! — csattantam fel, de kiabáló hangom mögött nyöszörgő kin lapult és ez megakadályozta, hogy gátat állítsak Tang áradó szavai elé.

— Igen! A testét, a véré, — tönkretették, halálraitélték! Ti európaiak nem ismeritek ennek a kórnak rettenetes következményét. Gyógyíthatatlan, pusztító, mérgező még a lehelete is.

A nyöszörgő kin egyszerre kárörvendő diadallal tárult szét bennem, testem remegett, torkomat valami keményen fojtogotta. A halántékom vészesen kongatott és mintha minden vér lezudult volna a fejemből, ki-merülten, sápadtan hanyatlottam a pad karfájára. Üresen néző szemeim előtt képek iramodtak el, Liről, mindig Liről, ahogyan finoman elhajlik előlem a szája, ahogyan gondosan vigyáz a poharára, ahogyan rettenve, torzult arccal nézi magát a tükörben. Képek kavarnak előttem, egyre gyorsabban és egyre kuszátabban. A vágyról, amely tartózkodássá szelidül, a szenvedélyről, amely kétségbeeséssé omlik össze, álmatlan éjszakákról, amelyek a lelkiismeret csendes rezignációjává csitulnak.

— A lelkiismeret — hallom Tang távoli szavait és a képek egyszerre megállnak és megmerevednek, glédába állnak előttem és szinte csak az ujjaimat kell kinyujtanom, hogy sorba megillessem őket: ez a nemtörődömség, ez a vér liktetése, ez a villanó öröm, ez a halk szeretet, ez a lelkiismeret, ez a halál.

— Ha nem te lettél volna — zug felém megint Tang vontatott, idegenszerű beszéde — nem törődtem volna vele. Egy semmi ember életével megvásárolni Linek a boldogságot... De te nem lehetsz áldozat. Így halt meg Li.

Révetegen, bizonytalanul emeltem fel lehanyatlott testemet és firkészve néztem Tangra.

— Öngyilkos lett?

Tang biztató mosollyal tette vállamra a kezét.

— Két hétig tartott a szörnyű küzdelem. Elvittem új környezetbe, szórakozni jártunk, megmutattam neki mindent, amit civilizációtok vívmányainak neveztek, — zenét hallgattunk, táncoltunk, próbálkoztunk ivással is. Li mindentől bucsuzott, csak tőled nem. Hallottam a párnába fuló zokogását éjszakánként, a neved suttogását. Egyszer, majdnem hajnal felé felkelt, leült a szőnyegre és elénekelt a Rösslein-Rössleint. Az arca egészen kék volt, rémület ült ki a szemeibe és kétségbeesetten énekelt. Azt hittem megőrült, de aztán magához tért. Ki akartam kérdezni, de zavarosan beszélt; egyre csak azt hajtogatta, hogy azonnal keresselek fel és mondjam meg neked, hogy annak a fiúnak van igaza. De amikor felöltöztem és fogtam a kalapomat, akkor elébem állt, leborult a földre, átölelte a lábaimat és könyörgött, hogy ne menjek el és neked ne szóljak semmit. Utána két napig alig mozdultunk ki a lakásból, csak olvasott, verseket és meséket s még neveltünk is. Sokat beszélünk az ott-honiakról, hoztam neki sanghai ujságokat, egész belemelegedtünk a politizálásba. Térképen kísértük a hadmozdulatokat és tapsolt örömeben, hogy megmutattam, mint fognak egyesülni a délkinai csapatok Liang seregével...

Míntha egyszerre száz villanyt gyújtottak volna fel a sötét szobában, szinte leráztam vállamról Tang kezét.

— Csak tetette magát! — mondtam határozottan és erősen a Tang szeme közé néztem.

Tang elfordult.

— Igen. Ravaszkodott, hogy megnyugtasson. Hogy elfelejtse velem, mit határoztunk el közösen...

— Hogy meg fog halni! — kiáltottam és felugrottam a padról. Szorosan elébe álltam és úgy kényszerítettem, hogy rám nézzen.

Tang csendesen ingatta a fejét.

— Hogy nem fog többet veled találkozni. De elszólta magát. Arról beszélt, hogy az életben az értelem a döntő és nincs az az érzelem, amelyt le nem győzne az ész... Terveket szőtt, bölcsészetet akart hallgatni, csendesen mosolygott... Találkozni akart veled.

A kezem ökölbe szorult, a szemem izzott a gyűlölettől; rekedt suttogással hajoltam az arcába:

— Megölted! Te ölted meg!

Tang rámnézett. Nem felelt. Megfogta az előtte görcsösen hadonászó öklömet, két kezébe vette és gyöngéden maga mellé húzott.

— Szép csendesen elaludt. Láttad? Mosoly ül az arcán, megbékélt; vidám mosoly. Tud az így mosolyogni, akit a halálba erőszakolnak?

Elengedte a kezemet. Ültünk szótlánul egymás mellett. Az épület árnyéka lassankint elér bennünket. Megszólal a jelzőharang. Li következik.